

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

Imeti dolg jezik

FRAZEMI – ŠE BOGATIJO NAŠ JEZIK?

RAZISKOVALNA NALOGA

AVTORICI

Nika Čerčnik Pušavec

Živa Ferara

MENTORICA

Milena SMISL

Celje, marec 2013

KAZALO

POVZETEK	3
I. UVOD	4
1. O frazeologiji in frazemih	4
2. Hipoteze – pričakovana spoznanja	7
3. Raziskovalne metode	8
II. OSREDNJI DEL	9
1. Frazemi v revijalnem tisku	9
2. Frazeologija in osnovnošolci	10
3. Frazeologija in učitelji	17
3.1 Vprašalnik	18
3.2 Opazovalni obrazec	22
III. ZAKLJUČEK	24
IV. VIRI IN LITERATURA	26
V. PRILOGE	27
1. PREGLEDNICA FRAZEMOV V REVIJALNEM TISKU	27
2. ANKETNI VPRAŠALNIK - učenci	30
3. ANKETNI VPRAŠALNIK - učitelji	33
4. OPAZOVALNI OBRAZEC	35
5. ANKETNI VPRAŠALNIK 2 – učenci	36
6. IZJAVA	37
KOLOFON	38

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sva želeli mladi raziskovalki ugotoviti, ali so frazemi ob bliskovitem spreminjanju (tudi) jezika še v rabi. Zanimalo naju je, ali se frazemi še pojavljajo v revijah, namenjenih nam, osnovnošolcem. Skušali sva raziskati, ali učenci tretje triade osnovne šole frazeme sploh poznajo in kateri so najbolj uporabljeni. Ugotoviti sva tudi želeli, ali jih in katere frazeme učenci razumejo. Zanimal naju je še pogled učiteljev na frazeologijo in rabo frazemov in ali jih tudi uporabljajo pri pouku. Z nalogo skušava torej odgovoriti na vprašanje – ali frazemi še bogatijo naš jezik.

I. UVOD

1. O frazeologiji in frazemih

Frazeologija je samostojna jezikovna veda. Njeni začetki so bili močno prisotni že v starejših slovarjih in slovnica. Oboji so naši dokumenti, ki pričajo o obstoju jezika in njegovi raznolikosti in jih nikakor ne moremo spregledati. Prav pogled v frazeologijo in poznavanje le-te nas vodi k zavesti o pestrosti, raznolikosti in barvitosti slovenskega jezika.

S frazeologijo so se do 20. stoletja ukvarjali v okviru paremiologije, véde o pregovorih.

V nekaterih državah, v Veliki Britaniji in Ameriki, deloma tudi v Franciji, se za frazeologijo uporablja izraz idiomatika.

Frazeologijo lahko definiramo kot zbir frazeoloških enot in kot jezikovno vedo, ki te posamezne enote proučuje.

Za pojem frazem že od nekdaj obstaja več izrazov. Njegovo poimenovanje ni enotno. Obstajajo namreč izrazi, kot so: frazeološka enota, frazeologizem, frazeologem, stalna besedna zveza, idiom. Izraz stalna besedna zveza bi lahko bil primeren, ampak navajanje na prepričanje, da gre za besedno zvezo, izloči vse stavčne tvorbe. Včasih naletimo na izraz fraza. Zanj lahko rečemo, da je popolnoma neustrezen, saj ima negativen prizvok. V današnjem času je najbolj v rabi izraz frazem, saj ustreza poimenovalni vrsti fonem, morfem (Kržišnik, 1994).

1. **Frazeološka enota** - poimenovanji za posamezno frazeološko enoto izhajata iz dveh korenov:

- fraz (grš. *Phrasis*) – izraz (kar je izraženo) in
- idiom (grš. *Idioma*) – posebnost, čudaškost, drugačnost (se nanaša na pomen izraza).

2. **Frazeologizem** je ruski izraz, ki izhaja iz poimenovanja za védo. Sicer poznajo tudi izraza frazem in frazeologem. Po mnenju jezikoslovca Jožeta Toporišiča ta izraz lahko pomeni tudi frazeološko varianto (npr. *na vse kriplje* – *na vse pretege*).

3. **Frazeologem** prav tako pomeni frazeološko varianto (po J. Toporišiču).

4. **Stalna besedna zveza** se uporablja v šolski rabi, a je kot izraz neprimeren, ker predpostavlja, da so frazeološke enote le besedne zveze, kar pa ne drži.

5. **Idiom** je predvsem izraz, ki nima predvidljivega pomena (ga ni mogoče izpeljati iz posameznih delov). Nekaterе teorije vključujejo v to skupino tudi same besede, frazeologija pa ne.

Tako kot s pojmovanjem, se s težavami soočimo tudi pri določanju zgornje in spodnje meje v frazeologiji. Se pravi, kaj lahko že opredelimo kot frazem (spodnja meja) in kaj še sodi k pojmu frazem (zgornja meja). Frazemi imajo štiri prepoznavne lastnosti, po katerih jih ločimo od drugih jezikovnih enot:

Večbesednost: frazem obsega vsaj dve besedi, enobesedne tvorjenke niso frazemi (*npr. najboljši*). Ta lastnost loči frazeme od enobesednih metafor (*alfa in omega : najboljši*).

Stalnost oblike in pomena: pomeni predvsem, da posamezne sestavine ne moremo zamenjati z drugimi. Besede znotraj frazema nimajo enakih možnosti kot zunaj samega frazema. Če se ta meja prestopi, dobimo navadne besedne zveze.

Znotraj frazema moramo biti pozorni na stalnost oblike (nekateri primeri: *imeti trdo kožo* – NE: **imeti trdo kožico*, *alfa in omega* – NE: **omega in alfa*, *igrati vlogo* – NE: **igranje vloge*, *priti na psa* – NE: **priti na mačka*), prav tako pa je pomembna stalnost pomena.

Zunaj frazema pa je obvezna stalnost zunanjih dopolnil, *npr.: soliti pamet komu* (*npr. človeku*) – NE: *soliti pamet čemu* (*npr. predmetu*).

Vendar pa moramo tudi vedeti, da frazem ni popolnoma nespremenljiv, saj bi ga drugače morali v besedilu uporabljati zgolj kot citat. Tako govorimo o **omejeni (»stalni«) spremenljivosti**, na primer za vključevanje v besedilo (*imel je trdo kožo*).

Neizpeljivost pomena celote iz pomenov sestavin: celoten pomen frazema ni enak vsoti pomenov besed. Obstajajo primeri, kjer nobena od sestavin ne nastopa v svojem slovarskem pomenu, spet drugod pa je ista sestavina del frazema (*vleči dreto*).

Ekspresivnost: zajema razmerje med jedrom frazeologije in obrobjem (*žena – boljša polovica*).

Frazemi so torej stalne besedne zveze z značilno formalno strukturo, sestavljeni iz vsaj dveh besed. Semantični pomen frazemov je vedno celosten, ni enak vsoti pomenov posameznih sestavin, torej je frazem celota ne glede na njegovo formalno strukturo. Prav tako pa jih pri realizaciji v govoru reproduciramo iz spomina kot celoto in jih ne tvorimo sproti kot proste besedne zveze. Frazemi se semantično ali skladenjsko prilagajajo besedilu (Petermann, 1988).

Po obliki delimo frazeme na stavčne, ki so lahko pregovorni (*čič ne da nič, stalo pa malo*) ali nepregovorni (*čas celi rane*), in nestavčne. K nestavčnim sodijo samostalniški (*Ahilova peta*), pridevniški (*debela koža kot slon*), prislovni (prej ali slej) in pa glagolski (*biti pri sebi*).

Frazeme moramo v slovarjih navajati slovnično nezaznamovano.

Pomembno je tudi, da slovar jasno navaja določene sestavine frazema in zunanja določila. Se pravi, frazeološka enota mora v slovarju vsebovati vse možne variante, oblike rabe in pa dopustne pretvorbe.

Žal vsi frazemi niso zapisani v svoji slovarski obliki (npr. SSKJ). Navajanje je lahko besedilno, ponekod celo polslovarsko. Pri takšnem navajanju (polslovarskem), so besede poslovarjene, ampak so vanje brez razlike vključene še besede iz možnega sobesedila (npr. *bil je tiho, sam pri sebi pa je škripal z zobmi*).

Tudi pri pomenski razlagi frazemov prihaja do neenotnosti in razlik med slovarji. Obstajata namreč dva pomena: pomenski - z razlagami in vrednotenjski - s slogovnimi in zvrstnimi oznakami.

Za najpomembnejši vir iskanja normativnosti velja Slovar slovenskega knjižnega jezika. Upošteva namreč slovensko književno jezikovno preteklost (normo, ki jo je pred njim osnoval slovenski pravopis), hkrati so upoštevana publicistična besedila.

Frazemi so navadno v slovarju navedeni v frazeološkem gnezdu, včasih pa tudi v terminološkem (*Sizifovo delo*), čeprav bi morali biti v frazeološkem gnezdu.

Frazeološko gnezdo je mesto v slovarju, kjer se torej praviloma nahajajo frazemi. Pričakovali bi, da bomo na tem mestu našli ustrezno navedene vse frazeme, ki se pojavljajo v slovenskem jeziku. Vendar žal ni tako. Vzrok gre iskati v zgodovinskem razvoju.

Nekateri evropski narodi (v tem prednjačijo Angleži) imajo frazeološke slovarje. Slovenci ga, žal, še nimamo. Doslej je bil izdan le poskusni zvezek takega slovarja.

Sama frazeologija je živa v našem vsakdanjem življenju, zato lahko delno s kratkim pregledom aktualnega revijalnega tiska ugotovimo, v kolikšni meri. Tako tudi del naše raziskovalne naloge temelji prav na vpogledu v revijalni tisk, in sicer tisti, ki je blizu nam, mladim, predvsem osnovnošolcem. To sta reviji PIL in PIL plus, ki ga berejo učenci osnovne šole.

Za pomoč pri delu sva uporabili Slovar slovenskega knjižnega jezika, Slovenski pravopis ter FidoPLUS. Slednja nama je bila v veliko pomoč, saj je bilo uporabljenih dosti frazemov, ki v SSKJ niso navedeni.

2. Hipoteze – pričakovana spoznanja

Zavedava se, da je za pravo raziskavo o frazeologiji potrebnega mnogo več znanja in poglobljenega dela, kot ga premoreva osnovnošolki.

A ker se pri pouku slovenščine že v 6. razredu učimo o stalnih besednih zvezah oziroma frazemih, se zdi, da le-te toliko ponotranjimo, da s pridobljenim znanjem pri pouku in študijem primerne strokovne literature lahko raziskujemo frazeologijo z vidika rabe.

Ker naju je zanimalo, ali je morda raba frazemov ostanek nečesa preteklega, arhaičnega, sva se lotili branja aktualnega revijalnega tiska osnovnošolcev (ki bi, verjameva, moral v prvi vrsti skrbeti za kvalitetne zapise), potem pa po vrsti razmišljanja sošolcev iz tretje triade naše in še ene šole ter učiteljev iz obeh šol.

Zastavili sva si naslednje hipoteze:

1. V revijah, namenjenih osnovnošolcem, so v svojih prispevkih posebej pozorni in s pogosto rabo frazemov skrbijo za pestrost in raznolikost jezika.
2. Osnovnošolci dokaj dobro poznajo frazeme, a največkrat ne vedo, kaj pomenijo.
3. Učitelji pri pouku frazeme premalo uporabljajo.

3. Raziskovalne metode

1. Študij in izbor strokovne literature. Pregledali sva dosegljivo strokovno literaturo, in sicer v knjižni obliki in na spletu. Ta nama je bila osnova za razjasnitev nekaterih strokovnih pojmov in za poglobljen pogled na frazeologijo.

2. Izbor člankov v mladinski periodiki. Pregledali sva članke v PIL-u in PIL-u PLUS ter izbrali 10 člankov (intervjujev, ki bi jih po najinem mnenju brali tudi sošolci) za obdelavo.

3. Analiza člankov v mladinski periodiki z vidika uporabljenih frazemov. Vse članke sva natančno prebrali in si izpisali uporabljene frazeme.

4. Preglednica najdenih frazemov. Za pomoč pri delu sva uporabili Slovar slovenskega knjižnega jezika, Slovenski pravopis ter FidoPLUS. Slednja nama je bila v veliko pomoč, saj je bilo uporabljenih dosti frazemov, ki v SSKJ niso navedeni.

5. Priprava anketnih vprašalnikov. Pripravili sva anketne vprašalnike za učence in učitelje.

6. Izvedba anketnih vprašalnikov. Izvedli sva jih med učenci tretje triade OŠ Frana Roša in OŠ Frana Kranjca ter med učitelji obeh šol.

7. Analiza anketnih vprašalnikov. Analizirali sva rezultate, jih primerjali (obe šoli, učitelji obeh šol) in pripravili grafični prikaz.

8. Opazovanje. Z metodo opazovanja, ki sva jo s pomočjo sošolcev (n posebnega obrazca) izvedli le na OŠ Frana Roša, sva skušali ugotoviti dejansko stanje v rabi frazemov pri učiteljih.

9. Vrednotenje rezultatov in izdelava raziskovalne naloge. Vse dobljene rezultate sva pregledali in ovrednotili v smislu povzemanja dobljenih rezultatov. Da bi potrdili ali ovrgli zadnjo hipotezo, sva pripravili in izvedli še en kratek vprašalnik za učence naše šole.

II. OSREDNJI DEL

1. Frazemi v revijalnem tisku

Ker je eden izmed ciljev najine raziskovalne naloge ugotavljati pojavnost frazemov v revijalnem tisku, ki ga beremo osnovnošolci, sva pod drobnogled vzeli reviji PIL in PIL PLUS. Z vprašanjem, kakšne revije naj izbereva, sva se precej ukvarjali, saj je na tržišču pestra izbiralne-teh. Pretehtala je odločitev za izbiro revij, ki jih učenci naročimo v šoli, izdajatelj pa je priznana založba. Vse to naj bi po najinem mnenju zagotavljalo tudi preverjeno kakovost prispevkov in jezika.

Za pregled sva izbrali prispevke, ki jih po najini presoji učenci tretje triade radi prebirajo. Za obdelavo se nama je zdela najprimernejša besedilna vrsta intervju, saj bi lahko najbolj pokazala pestrost in živost izrazja intervjuvancev. Frazeme sva tako iskali v desetih intervjujih.

Hitri pogled je že kazal, da je frazeologija v vsakdanjem življenju še precej živa. Ko pa sva najdene besedne zveze umestili v slovarsko obliko in jih poiskali še v SSKJ, SP in FidiPlus, se je izkazalo, da je pojavnost frazemov v revijah za osnovnošolce skromna.

Uporabljeni frazemi (*iti čez lužo, pasti na pamet, biti nežnejšega spola, trkati na vrata, imeti proste roke, nabrati si novih moči, ne priti do živega, imeti debelo kožo, dati iz sebe-kaj, pustiti hladnega- koga, biti na sceni, stiskati pesti, hram učenosti, obrniti na glavo, stati ob strani, vrteti okoli prsta, dati na stranski tir, imeti rep in glavo, zapirati vrata, najti svoj jaz*) so lahko prepoznavni in precej vsakdanji.

V posamičnem intervjuju se pojavijo frazemi od enkrat do sedemkrat. Zdi se, da to ni najboljša popotnica za uporabo frazemov med mladimi!

Prve zastavljene hipoteze - **V revijah, namenjenih osnovnošolcem, so v svojih prispevkih posebej pozorni in s pogosto rabo frazemov skrbijo za pestrost in raznolikost jezika.**- tako ne moremo potrditi.

Hram učenosti

2. Frazeologija in osnovnošolci

S frazeologijo se učenci osnovne šole srečujemo skozi pouk književnosti in tudi pri jezikovnem pouku, seveda slovenščine. Največkrat gre za razlage posameznih besednih zvez, pa tudi vaje, v katerih učenci na drugačen način pojasnjujemo izraze – z razlagami v obliki povedi ali pa v obliki besednih zvez. V 6. razredu se pri pouku slovenščine srečamo z izrazoma frazem oziroma stalna besedna zveza. Z vajami uzaveščamo razlikovanje med dobesednim in prenesenim pomenom. Kasneje se preverjanje poznavanja frazemov ponavlja ob nekaterih temah jezikovnega pouka, pa tudi ob branju nekaterih umetnostnih besedil slovenskih avtorjev (npr. Levstik, Jurčič).

Sami sva bili prepričani, da učenci frazeme sicer poznamo, jih pa ne znamo razložiti.

Kako učenci tretje triade poznamo frazeme in jih tudi razumemo, sva skušali ugotoviti z vprašalnikom za učence od 7. do 9. razreda. Da bi dobili širši vpogled, sva vprašalnik izvedli na dveh šolah – na OŠ Frana Roša in na OŠ Frana Kranjca.

Vprašalnik je reševalo 160 učencev obeh šol, 100 učencev OŠ Frana Roša in 60 učencev OŠ Frana Kranjca.

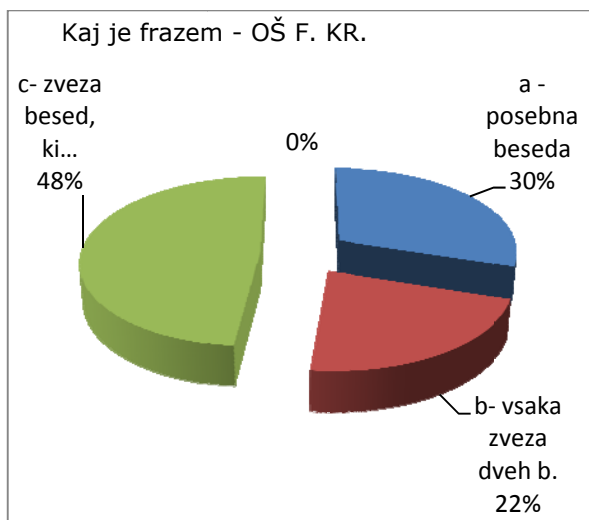
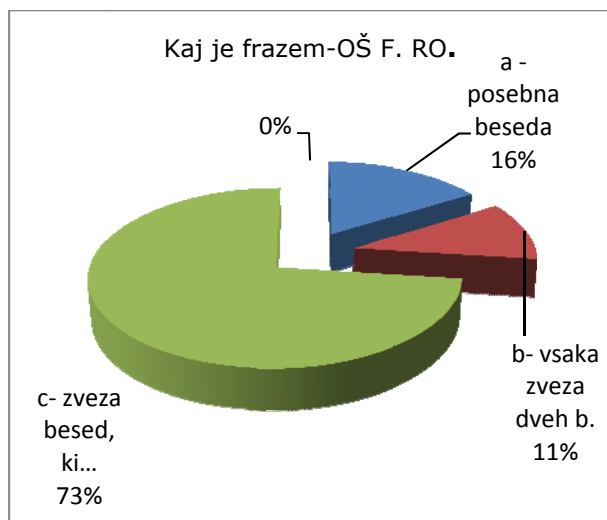
OŠ FRANA ROŠA				OŠ FRANA KRANJCA			
7. r.	8. r.	9. r.	SKUPAJ	7. r.	8. r.	9. r.	SKUPAJ
39	37	24	100	20	19	21	60
M 19	M 17	M 15	M 51	M 12	M 9	M 8	M 29
Ž 20	Ž 20	Ž 9	Ž 49	Ž 8	Ž 10	Ž 13	Ž 31

1. Ali veš, kaj je frazem? Obkroži črko pred odgovorom, ki se ti zdi najbolj primeren:

- a) Posebna beseda
- b) Vsaka zveza dveh besed, ki imata skupen pomen
- c) Zveza besed, ki je razumljiva šele iz pomena vseh besed, ki sodijo v besedno zvezo

OŠ FRANA ROŠA				OŠ FRANA KRANJCA			
7. r.	8. r.	9. r.	SKUPAJ	7. r.	8. r.	9. r.	SKUPAJ
a)M - 3 Ž - 3	a)M- 4 Ž -1	a)M - 2 Ž - 3	16	a)M- 4 Ž - 3	a)M- 2 Ž -4	a)M- 1 Ž - 4	18
b)M- 2 Ž -2	b)M- 3 Ž -2	b)M - 1 Ž - 1	11	b)M- 2 Ž -1	b)M- 2 Ž -2	b)M- 2 Ž - 4	13
c)M - 14 Ž - 15	c)M- 10 Ž -17	c)M- 12 Ž - 5	73	c)M- 6 Ž -4	c)M- 5 Ž -4	c)M- 5 Ž - 5	29

Opomba: pravilen je odgovor c.

Sošolcem iz obeh šol sva najprej zastavili osnovno vprašanje - Kaj je frazem? Rezultat je pokazal, da učenci v dokaj visokem procentu vedó, kaj je frazem. Iz preglednice je razvidno, da je med šolama nekaj razlike v poznavanju samega izraza, in sicer za kar 25 %.

2. V povedi – <i>Joe Jackson je služil kruh kot delavec v jeklarni.</i> - a) prepoznavaj frazem in ga izpiši na črto b) razloži ga s svojimi besedami.					
OŠ FRANA ROŠA			OŠ FRANA KRANJCA		
a) je služil kruh	87 uč.	87%	a) je služil kruh	48 uč.	80%
b) je služil denar	61 uč.	61%	b) je služil denar	22 uč.	37%
je zelo trdo delal	2 uč.	2%			

Učenci so dobro prepoznali uporabljen frazem, v 80% in več. Slabši rezultat pri razlagi le-tega pa kaže, da učenci frazema ne znajo razložiti. Odgovora niso napisali vsi učenci, tisti, ki pa so to storili, so napisali ustrezno razlago.

3. Kaj po tvoje pomeni naslednja besedna zveza: (pri vsaki razlagi obkroži odgovor, ki se ti zdi najbolj ustrezen)					
<i>To piše že na obrazu:</i> a) <i>Obraz ima popisan</i> b) <i>Storil je kaj slabega</i> c) <i>Obraz se mu je razjasnil</i> d) <i>Njegovo razpoloženje se vidi</i>			<i>Imeti maslo na glavi</i> a) <i>Imeti mastne in neumite lase</i> b) <i>Biti sokriv</i> c) <i>Biti pameten</i> d) <i>Imeti plešo, biti brez las</i>		
<i>Hoditi v zelje:</i> a) <i>Pobirati zelje</i> b) <i>Biti nesramen do nekoga</i> c) <i>Vtikati se v tuje načrte</i> d) <i>Hoditi po zeljni njivi</i>			<i>Imeti dolg jezik:</i> a) <i>Ostati brez besed</i> b) <i>Biti nerazumljiv</i> c) <i>Biti odrezav, opravljiv</i> d) <i>Biti bolan</i>		
OŠ FRANA ROŠA			OŠ FRANA KRANJCA		
a) to piše na obrazu	d - 98	98%	a) to piše na obrazu	d - 53	92%
b) hoditi v zelje	c - 49	49%	b) hoditi v zelje	c - 43	72%
c) imeti maslo na glavi	b - 81	81%	c) imeti maslo na glavi	b - 37	62%
č) imeti dolg jezik	c - 95	95%	č) imeti dolg jezik	c - 56	93%

Naloga je tudi tokrat zahtevala poznavanje frazemov, tokrat razlag, ki so bile ponujene. Tako izbiranje razlag je seveda lažje kot pisanje le-teh. Učenci obeh šol očitno dobro poznajo frazema *to piše na obrazu* in *imeti dolg jezik*. Več težav so imeli anketiranci z ugotavljanjem pomena *imeti maslo na glavi* ter *hoditi v zelje*. Do razlik je prišlo tudi med šolama. Zakaj je tako, je težko presoditi.

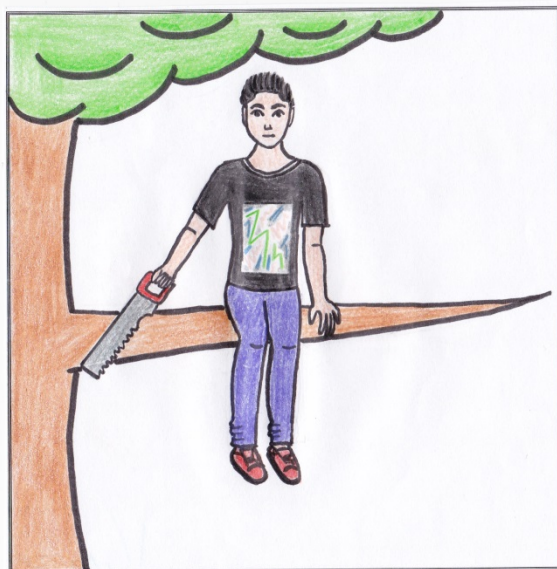
4. Kako bi razložil naslednje stalne besedne zveze? Napiši kratko razlago k vsaki – dovolj je druga besedna zveza! <i>Dati vse od sebe</i> <i>Imeti debelo kožo</i> <i>Žagati si lastno vejo</i> <i>Dobiti črno piko</i> <i>Imeti proste roke</i> <i>Držati jezik</i> <i>Obiskati hram učenosti</i> <i>Trkati na vrata</i> <i>Pokazati hrbet</i>			
OŠ FRANA ROŠA		OŠ FRANA KRANJCA	
<i>Dati vse od sebe</i>	Se potruditi po najboljših močeh	<i>Dati vse od sebe</i>	Se potruđiš; da pokažeš, kaj znaš
<i>Dobiti črno piko</i>	(storiti nekaj slabega; biti vzoren); se nekomu zameriš	<i>Dobiti črno piko</i>	(Si poreden)
<i>Obiskati hram učenosti</i>	Obiskati šolo, obiskati knjižnico	<i>Obiskati hram učenosti</i>	(Si učen, bister); iti v šolo
<i>Imeti debelo kožo</i>	Veliko prenesti, (biti močan; imeti močnejšo postavo)	<i>Imeti debelo kožo</i>	Nihče ti ne more do živega; ne biti zamerljiv; te nič ne prizadene
<i>Imeti proste roke</i>	Biti svoboden; (da nič ne počneš)	<i>Imeti proste roke</i>	(Da nič ne delaš); da si svoboden, da lahko delaš, kar hočeš
<i>Trkati na vrata</i>	(trkati na vrata; imeti srečo; iti na obisk)	<i>Trkati na vrata</i>	(Biti blizu; da si tik pred dogodkom; da prosiš za pomoč; nekdo pride na obisk)
<i>Žagati si lastno vejo</i>	Sam sebi slabo delati	<i>Žagati si lastno vejo</i>	Sam sebi delati škodo; si škodovati
<i>Držati jezik</i>	Biti tiho	<i>Držati jezik</i>	Si tiho; biti tiho
<i>Pokazati hrbet</i>	Ignorirati; (zapustiti nekoga; zanemariti nekoga; razkazovati hrbet)	<i>Pokazati hrbet</i>	(Oditi;) ne pomagaš; se obrniti stran; ne nuditi pomoči

Naloga je tokrat zahtevala učenčev zapis razlage frazema. To je seveda težje kot le izbrati pravilno razlago iz nabora le-teh. Veliko učencev razlage ni napisalo, kjer pa so bile napisane, so bile večinoma pravilne. V preglednici sva zbrali nekaj značilnih razlag. Opazili sva, da večjih razlik med šolama ni.

Presenetljivo pa se nama je zdelo nepoznavanje frazemov *dobiti črno piko* in *trkati na vrata*, in to na obeh šolah, kar verjetno kaže na to, da frazema nista pogosta v rabi.

Za raziskavo bi bilo zanimivo ukvarjati se z razumevanjem frazema *imeti proste roke*. Tudi pri tem frazemu gre za podobno razmišljanje učencev obeh šol. Imeti

proste roke ne pomeni svobodno izbirati, delati, ampak ne delati ničesar. Vprašali sva se, ali je tako razmišljanje morda rezultat družbene situacije, ki se je dotaknila tudi že osnovnošolcev.

Žagati si lastno vejo

5. Ali kdaj med branjem naletiš na tako besedno zvezo? Jo opaziš? (Obkroži)	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
DA – vsi anketiranci	DA – vsi anketiranci

Učenci so v celoti potrdili, da med branjem naletijo na take besedne zveze, kot so jih razlagali v prejšnji nalogi in jih tudi opazijo. Glede na to, da so bili v prejšnji nalogi naštetih precej prepoznavni frazemi, sva prepričani, da so odgovori realni.

6. Ali sam kdaj uporabiš stalno besedno zvezo? (Obkroži)	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
NE – 37 uč. – 37%	DA – vsi anketiranci
DA – 63 uč. – 63%	

Iz odgovorov je mogoče sklepati, da so stalne besedne zveze del našega vsakdanjega govora, zato jih uporabljamo, ne da bi se tega vedno zavedali.

7. Če si obkrožil DA, napiši, katero/katere, na črto.	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
- Imaš krompir - Imaš proste roke - Trkati na vrata! - Imeti na piki - Obrniti hrbet	- Stojiš kot lipov bog - Obljuba dela dolg - Garam kot črnec (ki ni frazem)

Vprašanja niso izpolnili vsi učenci, tudi ne, če so na prejšnje vprašanje odgovorili z DA. Verjameva, da gre pri reševanju anketnega vprašalnika za neke vrste avtomatizem. To kaže tudi v več primerih zapisan frazem *trkati na vrata*. Vprašanje št. 4 namreč nudi razlago zapisanega frazema, rezultat pa kaže, da učenci tega frazema sploh ne razumejo pravilno, saj nobena razlaga ni bila ustrezna. Podobno je tudi s frazemoma *imeti na piki* ter *obrniti hrbet*. Oba sta precej podobna frazemoma *dobiti črno piko* in *pokazati hrbet*, pri katerih pa razlage le-teh na OŠ Frana Roša ne kažejo na dobro poznavanje obeh frazemov. Sicer so učenci so na obeh šolah navedli nekaj frazemov, poleg njih pa tudi nekaj pregovorov.

8. Ali tvoji starši kdaj izrečejo kakšno besedno zvezo? (Obkroži)	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
NE – vsi anketiranci	NE – vsi anketiranci

Odgovor na to vprašanje si lahko razlagamo na dva načina- ali učenci ne prepoznajo stalnih besednih zvez pri besedišču staršev oziroma ne vedo, da so to frazemi, ali pa jih starši res nikoli ne uporabljajo. Večina učencev je namreč prepričanih, da njihovi starši nikoli ne izrečejo nobene besedne zveze, kar pa je kar težko verjeti.

9. Če si obkrožil DA, napiši, katero/katere, na črto.	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
- <i>Poln kufer te mam</i> (nižje pogov.) - <i>Imeti dolg jezik</i> - <i>Trkati na les</i> (ni frazem)	Nihče ni zapisal odgovora

Kljub negativnemu odgovoru na prejšnje vprašanje sva dobili nekaj zapisov, in sicer na anketnih vprašalnikih, ki so jih izpolnjevali sošolci iz OŠ Frana Roša. Najprej sva pomislili, kako sošolci ne rešujejo anketnih vprašalnikov zbrano. Je pa potrebno ovrednotiti vsak rezultat, zato sklepava, da se oba frazema (*poln kufer te mam*; *imeti dolg jezik*) nanašata na človeško obnašanje, v tem primeru še posebej nas mladih. Izražata nejevoljo staršev nad našim vedenjem.

10. Kakšen se ti zdi človek, ki uporablja v pogovoru stalne besedne zveze? (Obkroži 2 odgovora)					
a) zastarel b) zanimiv c) dolgočasen d) ima bogat besedni zaklad e) hoče delovati učeno					
OŠ FRANA ROŠA			OŠ FRANA KRANJCA		
7. r.	8. r.	9. r.	7. r.	8. r.	9. r.
Zastarel	Zastarel	Hoče delovati učeno	Zastarel	Zanimiv	Zanimiv
Ima bogat bes. zaklad	Ima bogat bes. zaklad	Ima bogat bes. zaklad	Ima bogat bes. zaklad	Ima bogat bes. zaklad	Hoče delovati učeno

Iz odgovorov lahko sklepamo, da imajo učenci človeka, ki dostikrat uporablja stalne besedne zveze, za sicer zastarelega, vendar mu priznavajo, da ima bogat besedni zaklad in zato deluje zanimivo.

11. Preberi spodnji povedi, v kateri sta uporabljeni stalni besedni zvezi. Skušaj poved zapisati z drugimi besedami, pomen pa naj ostane enak! <i>Dekleti sta Jerneju obrnili hrbet, in fant je moral oditi z dolgim nosom.</i>	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
Na vprašanje je odgovorilo 48 učencev.	Na vprašanje je odgovorilo le 23 učencev.
Ustrezne razlage: Jerneju nista pomagali, fant je odšel užaljen. Dekleti sta Jerneja zavrnila in fant je bil razočaran.	Ustrezne razlage: Jerneju nista pomagali, fant je odšel potrten, užaljen. Dekleti sta šli stran, fant je moral oditi razočaran.

Iz odgovorov lahko sklepamo, da so učenci, ki so na to vprašanje odgovarjali, pravilno razložili oba frazema. Torej vendarle lahko sklepamo, da učenci vsaj bolj enostavne stalne besedne zveze znajo tudi razložiti.

Ker se je ob analizi vprašalnika izkazalo, da hipoteze, ki sva si jo zastavili (osnovnošolci dokaj dobro poznajo frazeme, a največkrat ne vedo, kaj pomenijo) ne moreva z gotovostjo ne zavreči in ne potrditi (predvsem rezultat 2. In 4. naloge), sva se odločili, da bova sošolce na OŠ Frana Roša povprašali še po razlagi dveh frazemov, vezanih na šolsko rabo.

Kako razumeš naslednja frazema? Prosiva, da napišeš svojo razlago.

1. **Imeti dolg jezik** pomeni _____
2. **Nabirati znanje** pomeni _____

Mini vprašalnik je reševalo 98 učencev tretje triade. Razen dveh primerov sva dobili pravilne in dokaj ustrezne odgovore. Rezultat je v tem primeru pokazal, da učenci razumejo in znajo razložiti frazeme.

Imeti dolg jezik

Če povzamemo rezultate obeh vprašalnikov za učence in jih povežemo z zastavljeno hipotezo - **osnovnošolci dokaj dobro poznajo frazeme, a največkrat ne vedo, kaj pomenijo**, lahko ugotovimo, da zastavljene hipoteze ne moremo potrditi. Osnovnošolci poznajo frazeme in tudi vedo, kaj pomenijo.

3. Frazologija in učitelji

Vzor za rabo bogatega besedišča je poleg staršev zagotovo učitelj. Poleg bogastva izrazja in širjenja obzorja se s pomočjo frazemov učenci seznanimo s številnimi ljudskimi modrostmi, ki so uporabne tudi danes. Poleg tega je pouk ob uporabi frazeologije zagotovo bolj zabaven, učitelj nas učence prepriča tudi o svoji široki izobraženosti in poskrbi, da skozi tako občudovanje človeka lažje sprejemamo snov, ki nam jo podaja.

Ali se tega učitelji zavedajo, ali torej frazeologija pripomore k pestrosti pouka in širjenju besedišča, sva skušali ugotoviti s pomočjo vprašalnika za učitelje obeh šol, ki sta nama v nalogi predstavljali raziskovalni vzorec.

Reševanje vprašalnika je bila seveda prostovoljna odločitev posameznega učitelja. Tako je vprašalnik reševalo 14 učiteljev OŠ Frana Roša in 15 učiteljev OŠ Frana Kranjca.

3.1 Vprašalnik

OŠ FRANA ROŠA						OŠ FRANA KRANJCA					
SPOL		DELOVNA DOBA V ŠOLSTVU			SKUPAJ	SPOL		DELOVNA DOBA V ŠOLSTVU			SKUPAJ
M	Ž	Do 10	Do 20	več	VSI	M	Ž	Do 10	Do 20	več	VSI
2	12	-	7	7	14	4	15	7	2	10	19

1. Uporaba frazemov v izražanju je (s križcem označite strinjanje)

	1 Se ne strinjam	2 Se delno strinjam	3 Se strinjam	4 Se zelo strinjam
Potrebna, saj kaže na bogastvo jezika.				
Potrebna, saj tudi s frazemi ohranjamo jezik živ.				
Potrebna, saj so frazemi del tradicije, ki jo moramo spoštovati.				
Nepotrebna, saj je razumevanje zaradi rabe frazemov okrnjeno.				
Nepotrebna, saj je sodoben jezik močno povezan z drugimi jeziki, v tej povezavi pa za frazeme ni mesta.				

	OŠ FRANA ROŠA				OŠ FRANA KRANJCA			
Potrebna, saj kaže na bogastvo jezika.	-	-	6	8	-	2	11	6
Potrebna, saj tudi s frazemi ohranjamo jezik živ.	-	7	7	-	-	1	13	5
Potrebna, saj so frazemi del tradicije, ki jo moramo spoštovati.	-	-	5	9	-	6	7	6
Nepotrebna, saj je razumevanje zaradi rabe frazemov okrnjeno.	14	-	-	-	15	4	-	-
Nepotrebna, saj je sodoben jezik močno povezan z drugimi jeziki, v tej povezavi pa za frazeme ni mesta.	12	1	1	-	18	1	-	-

Vprašalnik je na OŠ Frana Roša rešilo 14 učiteljev, kar je približno polovica, Na OŠ Frana Kranjca pa je isti vprašalnik reševalo več učiteljev.

Rezultati kažejo, da se učitelji z rabo frazemov strinjajo in so v večini mnenja, da so le-ti potrebni, saj kažejo na bogastvo jezika. Glede ohranjanja živosti jezika z rabo frazemov pa so mnenja učiteljev na obeh šolah bolj razpršena, čeprav vsa vendar govorijo v prid rabi. Dokaj enotni so tudi učitelji v prepričanju, da moramo frazeme spoštovati tudi zaradi tradicije.

Učitelji se ne strinjajo s trditvijo, da bi bilo razumevanje zaradi rabe frazemov okrnjeno. Naju je pa presenetilo razmišljanje treh anketirancev, ki menijo, da se raba frazemov v bistvu nepotrebna zaradi povezave slovenščine z drugimi jeziki, v kateri pa za frazeme ni mesta.

Prav pouk tujih jezikov nama daje drugačno informacijo – Angleži imajo t. i. idiomatiko visoko razvito.

2. Frazeme lahko pri komunikaciji z učenci uporablja: (Obkrožite črko pred trditvijo)	
a) vsak učitelj, ne glede na predmet, ki ga poučuje b) le učitelji družboslovnih predmetov c) le učitelji razrednega pouka in slovenščine	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
Odgovor a) vsi anketiranci	Odgovor a) vsi anketiranci

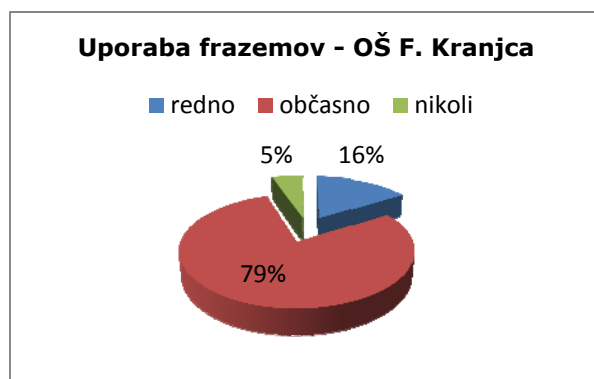
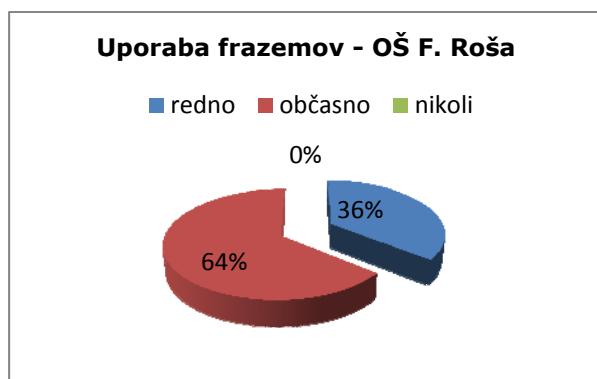
Vsi anketiranci so bili pri tem vprašanju enotnega mnenja, kar naju ni prav nič presenetilo, saj imava tudi sicer občutek, da obstaja med učitelji medsebojno spoštovanje do posameznega predmeta.

3. Učenci sami: (Obkrožite črko pred trditvijo)	
a) večkrat uporabljajo frazeme b) kdaj pa kdaj uporabljajo frazeme c) nikoli ne uporabljajo frazemov	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
a) - b) 12 c) 2	a) 4 b) 13 c) 2

Odgovori na to vprašanje so pokazali dokaj enotne (in tudi realne) poglede na rabo frazemov pri učencih. Zanimivo pa je, da so na OŠ Frana Kranjca v večih primerih zaznali, da učenci uporabljajo frazeme, in to ženske - kar tri od štirih so učiteljice, ki imajo več kot 20 let delovnih izkušenj. Številčnost odgovora b naju ni presenetila, so pa naju presenetili odgovori štirih učiteljev oz. učiteljic, ki so odgovorili, da učenci nikoli ne uporabljamo frazemov. To so učiteljice z manj kot 10 let delovne dobe. Ali lahko ta podatek kaže na manj pozorno opazovanje učencev, bi težko rekli.

4. Sam v komunikaciji z učenci: (Obkrožite črko pred trditvijo in dopolnite trditev)	
a) redno uporabljam različne frazeme, ker _____ b) občasno uporabljam različne frazeme, ker _____ c) nikoli ne uporabljam frazemov, ker _____	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
a) 5	a) 3
b) 9	b) 15
c) -	c) 1

a) želim popestriti pouk, globlje ponazorijo dogajanje ali vsebino, nujnost širjenja besedišča, b) se včasih lepše sliši, učenci tako bolje razumejo, popestrim dejavnost, ne najdem prevoda, s tem bogatim jezik c) -	a) tako izrazimo bogastvo našega jezika, je zanimivo, zabavno b) pouk tako naredim bolj zanimiv, duhovit, pester, jih srečujemo tudi v učbenikih, popestrijo vsakdanji govor, učenci redko razumejo pomen, redko pašejo v vsebino učne snovi c) -
---	--

Dejstvo je, da se vsi učitelji zavedajo, da frazeme uporabljajo, presenetilo pa naju je, da na odgovor, zakaj uporabljajo frazeme, nihče ni odgovoril da iz navade, saj se nama zdi, da ljudje frazeme uporabljamo večinoma iz tega razloga. Je pa res, da se verjetno takrat, ko jih uporabljamo iz tega razloga, največkrat le-tega ne zavedamo.

5. Učenci frazeme, ki jih uporabljam: (Obkrožite črko pred trditvijo) a) dobro razumejo, saj jih znajo tudi pojasniti b) razumejo, a imajo težave s pojasnjevanjem c) slabo razumejo	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
a) -	a) 5
b) 11	b) 12
c) 3	c) 2

Na OŠ F. Kranjca učitelji v manjšini menijo, da znajo učenci frazeme, ki jih uporabljajo tudi pojasniti, za razliko od OŠ F. Roša, kjer takega mnenja nima nihče od anketirancev. To lahko pojasnimo, saj smo na OŠ F. Kranjca anketo izvedli večinoma med učitelji 2. in 3. triletja, na OŠ F. Roša pa so anketni vprašalnik reševali tudi učitelji 1. triade. Jasno je, da mlajši učenci v večini frazeme razumejo slabše kot starejši.

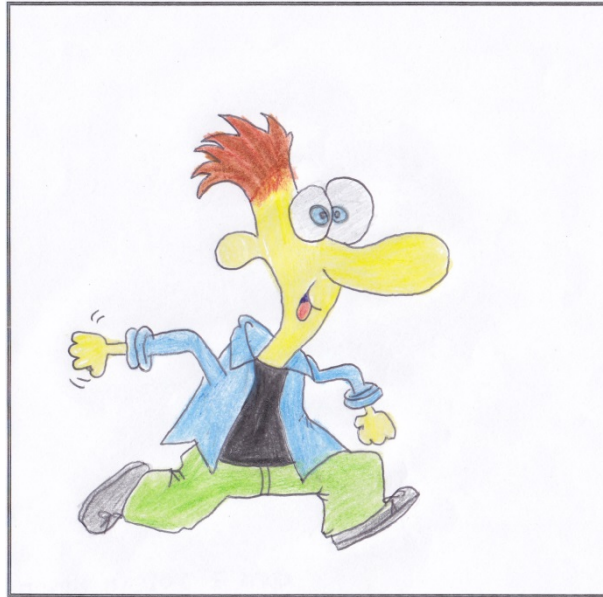
6. Katere izmed naštetih, za šolsko rabo naključno izbranih frazemov največkrat (v komunikaciji z učenci) uporabite Vi? (Obkrožite črko pred izbranimi frazemi) a) nabirati znanje b) imeti zavezan jezik
--

c) sekira mu je padla v med d) biti brez dlake na jeziku e) biti rojen pod srečno zvezdo f) biti trn v peti g) dati roko v ogenj za koga h) imeti nekaj za bregom i) kronati ga j) o tem že vrabci čivkajo k) pihati na dušo l) prističi peruti m) sedeti na lovorikah n) sračje gnezdo o) žonglirati z besedami p) prijeti za besedo q) imeti dolg jezik r) imeti dve levi roki s) imeti kosmata ušesa t) obesiti šolo na klin u) potegniti za nos v) sedeti na dveh stolih w) vstati z levo nogo x) imeti maslo na glavi y) metati pesek v oči	
OŠ FRANA ROŠA	OŠ FRANA KRANJCA
nabirati znanje sekira mu je padla v med imeti dolg jezik prijeti za besedo ----- imeti zavezan jezik biti rojen pod srečno zvezdo imeti nekaj za bregom sedeti na dveh stolih o tem že vrabci čivkajo vstati z levo nogo metati pesek v oči	nabirati znanje biti brez dlake na jeziku biti rojen pod srečno zvezdo prijeti za besedo imeti dolg jezik vstati z levo nogo ----- dati roko v ogenj za koga imeti nekaj za bregom o tem že vrabci čivkajo imeti dve levi roki potegniti za nos

Opomba: v preglednici so zapisani največkrat (nad 50%) obkroženi frazemi

V primerjavi med šolama iz rezultatov lahko razberemo, da vprašani na obeh šolah uporabljajo dokaj enake frazeme, ki so tudi učencem lažje razumljivi in jih večkrat zasledimo tudi v medijih in različni literaturi.

Začudilo naju je, da sta bila frazema *imeti nekaj za bregom* in *vstati z levo nogo* najmanjkrat obkrožena. Sami sva namreč večkrat slišali oba frazema tudi v šoli.

Oditi z dolgim nosom

Če povzameva, lahko ugotoviva, da odgovori učiteljev večinoma kažejo v prid rabi frazemov, a se stoodstotno s tem ne strinjajo. Prav tako menijo, da je skrb za jezik stvar vsakega učitelja, ne glede na predmet. V odgovorih na vprašanja, koliko in zakaj sami uporabljajo frazeme, pa tudi v odgovorih, katere frazeme uporabljajo pa sva zaznali dejstvo, da učitelji res premalo uporabljajo frazeme.

3.2 Opazovalni obrazec

Preverjanje je načeloma precej zahtevna naloga. Kako preveriti rabo frazeologije pri nas, učencih, bi bila seveda precej obsežna in tudi zahtevna naloga, ki je v okviru ene enoletne raziskovalne naloge ne bi mogli izpeljati.

Sva se pa odločili, da bi za popestritev naloge raziskali, ali učitelji pri pouku res uporabljajo frazeme. Tako sva pripravili poseben opazovalni obrazec in se za pomoč dogovorili s šestimi sošolci naše šole, ki so en teden v obrazec zapisovali frazeme, ki so jih učitelji pri pouku v kakršni koli zvezi izrekli.

S sošolci sva se najprej pogovorili o tem, kaj frazemi sploh so – tako smo skupaj osvežili spomin na obravnavano snov, pripravili pa sva tudi seznam frazemov, za katere sva menili, da bi jih v šoli lahko izrekli in so hkrati vsebinsko vezani na šolsko rabo.

Sošolci so sicer opravili svoje delo, koliko pa so podatki verjetni, pa je težko ugotoviti.

Pri rezultatu je namreč potrebno upoštevati nekatera dejstva:

- učenci zapisovalci so kak frazem gotovo preslišali,
- učenci zapisovalci so morebiti zapisovali le frazeme, ki so bili navedeni na obrazcu,
- en teden je za zapisovanje kratek rok.

Kljub temu pa lahko ugotovimo, da so frazeme uporabili v svoji komunikaciji z učenci in pri razlagi le nekateri učitelji, in sicer pri predmetih slovenščina, likovna vzgoja, fizika in naravoslovje.

Med najpogostejše rabljenimi frazemi so se znašli: *vstati z levo nogo, imeti maslo na glavi, imeti dve levi roki, imeti nekaj za bregom, prijeti za besedo – koga, kronati ga in potegniti koga za nos.*

Rezultat kaže na dejstvo, da je raba frazeologije povezana z osebnostjo, ne le s področjem dela!

Glede na obe aktivnosti za ugotavljanje rabe frazemov pri učiteljih lahko rečeva, da hipotezo - **učitelji pri pouku frazeme premalo uporabljajo** - lahko potrdimo.

Imeti sračje gnezdo

III. ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi sva si zastavili naslednje hipoteze:

1. V revijah, namenjenih osnovnošolcem, so v svojih prispevkih posebej pozorni in s pogosto rabo frazemov skrbijo za pestrost in raznolikost jezika.
2. Osnovnošolci dokaj dobro poznajo frazeme, a največkrat ne vedo, kaj pomenijo.
3. Učitelji pri pouku frazeme premalo uporabljajo.

Med izpisovanjem frazemov iz revij sva opazili, da sta v enem intervjuju povprečno le dva frazema. Ta številka se nama zdi zelo majhna oz. premajhna, saj se moramo frazemov, če ti bogatijo naš jezik, kot so prepričani tudi učitelji, učimo na vsakem koraku, torej tudi v revijalnem tisku, namenjenem nam, mladim. Žal sva morali ugotoviti, da najina prva hipoteza - V revijah, namenjenim osnovnošolcem, so v svojih prispevkih posebej pozorni in s pogosto rabo frazemov skrbijo za pestrost in raznolikost jezika- ne drži.

Ob rezultatih vprašalnika za učence sva se zamislili. Po eni strani sva ugotavljali, da mladi poznamo in razberemo večino bolj znanih frazemov. To je dokazal rezultat naloge, pri kateri so učenci obkroževali pravilno razlago nekaterih bolj prepoznavnih frazemov, kar je večina vprašanih znala. Težave so se pojavile ob razlagi frazemov. Kljub temu se je tehnična nagibala k temu, da druge hipoteze - Osnovnošolci dokaj dobro poznajo frazeme, a največkrat ne vedo, kaj pomenijo – ne bi mogli potrditi. Zato sva se odločili razlage preveriti še z enim vprašalnikom in ob rezultatih ugotovili, da tudi druge hipoteze ne moreva potrditi.

Učitelji frazeme uporabljajo zato, ker s tem popestrijo pouk, obenem pa učencem tako širijo besedišče. Z izvedbo opazovalnih obrazcev sva prišli do rezultatov, da učitelji frazemov ne uporabljajo prav pogosto. Največkrat jih izrečejo pri pouku slovenščine in likovne vzgoje. Nekateri učitelji frazeme uporabljajo namenoma, kar je dobro in za nas, mlade tudi zelo koristno. Na osnovi rezultatov vprašalnika lahko zatrdiva, da je raba frazemov stvar vsakega učitelja, ne glede na predmet, na osnovi opazovalnega obrazca pa, da je raba frazemov bolj povezana z osebnostjo učitelja kot s predmetom, ki ga poučuje. Tako sva prišli do zaključka, da se tretja hipoteza - Učitelji pri pouku frazeme premalo uporabljajo – potrdi.

Kaj predlagava?

- Več pozornosti frazemom pri pouku vseh, najbolj pa družboslovnih predmetov.
- Pozornost razlagi izrazja, predvsem pa več pogovora v šoli.
- Pozornost pri rabi jezika v medijih in posebej literaturi, namenjeni mladim!
- Nadzor nad kvaliteto literature za mlade – posebej nad revijalnim tiskom.

IV. VIRI IN LITERATURA

- KEBER, J. 2003. Frazološki slovar slovenskega jezika : poskusni zvezek. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- KRIŽAJ-ORTAR, M. / BEŠTER, M. / KRŽIŠNIK, E. 1994. Pouk slovenščine malo drugače. Trzin, Different.
- Na pragu besedila 2. Učbenik za slovenski jezik v 2. letniku gimnazij, strokovnih in tehniških šol 2002. Ljubljana, Rokus.
- Raziskovalna naloga. Stepišnik, A./ Leskovšek, K./ Gregorc, J. *Fraze v srednješolskem slengu*. Gimnazija Celje. Celje, 1993.
- Raziskovalna naloga. Staroveški, K./ Robič, K. *Frazeologija v časopisnih naslovih*. Šolski center Celje, poklicna in tehniška elektro in kemijska šola. Celje, 1999.
- Revija PIL. Ljubljana, MK. Let. 63. Št. 10
- Revija PIL. Ljubljana, MK. Let. 64. Št. 01
- Revija PIL. Ljubljana, MK. Let. 64. Št. 01
- Revija PIL. Ljubljana, MK. Let. 65. Št. 05
- Revija PIL. Ljubljana, MK. Let. 65. Št. 06
- Revija PIL+. Ljubljana, MK. Let. 63. Št. 10
- Revija PIL+. Ljubljana, MK. Let. 64. Št. 01
- Revija PIL+. Ljubljana, MK. Let. 65. Št. 05
- Revija PIL+. Ljubljana, MK. Let. 65. Št. 06
- Revija PIL+. Ljubljana, MK. Let. 65. Št. 06
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. 1994. Ljubljana, DZS.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika z odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki, elektronska izd. na plošči CD-ROM. 1998. Ljubljana, DZS.
- http://www.s-sers.mb.edus.si/gradiva/w3/slo/090_frazemi/02_obravnav.html
- <http://pisanje-besedil.blogspot.com/2012/08/frazemi-in-primeri-frazemov.html>
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Stalna_besedna_zveza
- http://uciteljska.net/ucit_search_podrobnosti.php?id=6301

V. PRILOGE

1. PREGLEDNICA FRAZEMOV V REVIJALNEM TISKU

DEJAN ZAVEC : Vedno na strani pravice (PIL, št. 01, september 2011, str. 18, 19)

Oblika v intervjuju	Slovarska oblika	Pomen frazema
Preden je šel čez lužo , smo ga povabili na pogovor, sedaj pa močno stiskamo pesti za našega najboljšega in najbolj simpatičnega boksarja!	iti čez lužo	<i>iti v Ameriko</i>
Preden je šel čez lužo, smo ga povabili na pogovor, sedaj pa močno stiskamo pesti za našega najboljšega in najbolj simpatičnega boksarja!	stiskati (držati, tiščati) pesti (za koga)	<i>želeli komu, da bi se komu kaj uresničilo, posrečilo</i>
Ponovno so se odprle vrata hramov učenosti .	star. hram učenosti	<i>šola</i>
Je kakšen šport, ki ti ni preveč ležal ?	ekspr. (kaj) ne ležati	<i>ne biti dober v čem</i>
... in zaradi te rutice so se pri učiteljici pojavile črne pike . (smeh)	(dobiti) črno piko	<i>zabeleženo slabo mnenje o kom</i>
Všeč so mi bili zgodovina in geografija ter ves praktični pouk, najmanj pri srcu pa sta mi bila slovenski jezik in matematika.	biti najmanj pri srcu (nekaj ni pri srcu)	<i>ne ugajati, ne biti všeč</i>

ŠPELA APRIL: Dekle, ki zna šokirati (PIL, št. 10, junij 2011, str. 16, 17)

Oblika v intervjuju	Slovarska oblika	Pomen frazema
Vedno presenetiti, zna šokirati in nikoli nikogar ne pusti hladnega .	pustiti hladnega (koga)	<i>ne pustiti ravnodušnega koga</i>
A to mi je všeč, saj le tako dam iz sebe vse , kar čutim in kar v resnici je moj alter ego ali April.	dati iz sebe (kaj)	<i>do skrajnosti se potruditi</i>
Kateri so prijetni in kateri malo manj prijetni spomini na šolske klopi ?	spomin na šolsko klop	<i>spomin na šolanje</i>
Zdaj si že nekaj časa na slovenski glasbeni sceni .	biti na sceni	<i>biti znan, slaven</i>

Te prizadene, če o sebi prebereš izmišljotine, ali si že dobila debelo kožo za svet slavnih?	dobiti/imeti debelo kožo	<i>neprizadeto prenašati žalitve</i>
Debelo kožo za ta svet sem imela , še preden sem se vanj spustila, še dobro, kajne?	imeti debelo kožo	<i>neprizadeto prenašati žalitve</i>
Sploh ne, take stvari mi ne pridejo do živega , no, vsaj zaenkrat mi še niso.	ekspr. (ne) priti do živega	<i>izraža nesposobnost koga/česa, da bi koga bistveno prizadel</i>
Poletje že trka na vrata .	(kdo/kaj (poletje)) trkati na vrata	<i>se začinja</i>
Naberite si nove moči , spočijte svoje glavice za drugo šolsko leto.	ekspr. nabrati si novih moči	<i>odpočiti si</i>

KLEMEN SLAKONJA: Klemen Slakonja (PIL PLUS, let. 64, str. 18)

Oblika v intervjuju	Slovarska oblika	Pomen frazema
Prepričali so me z besedami, da bo poudarek na šovu in da bom imel pri ustvarjanju proste roke .	imeti proste roke	<i>možnost ravnati po svoje</i>

BULLET FOR MY VALENTINE: Spet v studiu (PIL PLUS, let. 64, str. 16)

Oblika v intervjuju	Slovarska oblika	Pomen frazema
Končno so njihov talent zaznale tudi glasbene založbe, ki so jim začele trkati na vrata .	trkati na vrata (komu)	<i>prošiti za kaj (koga)</i>

BOŠTJAN GORENC - PIŽAMA: Stand-up komedija (PIL PLUS, let. 63, str. 40 - 41)

Oblika v intervjuju	Slovarska oblika	Pomen frazema
V Angliji in čez lužo so konec 19. In v polovici 20. stoletja zelo ...	čez lužo	<i>V Ameriki</i>
... komik Eddie Izzard se na odru vedno pojavlja v oblačilih nežnejšega spola	biti nežnejšega spola	<i>ima, kaže do ljudi mil, zelo prijazen odnos</i>
Tako lahko govori čisto o vsaki stvari, ki mu pade na pamet .	Pasti na pamet	<i>Govoriti čisto o vsaki stvari, ki se je spomniš</i>

ZLATKO (PIL PLUS, let. 65, str. 16)

Oblika v intervjuju	Slovarska oblika	Pomen frazema
...vsak komad mora imeti rep in glavo.	Ne imeti rep in glavo	<i>Govoriti, kar je brez logične</i>
... s katerimi si na različnih področjih zapiram vrata.	Zapirati vrata	<i>Očitno pokazati, da ga ne želi sprejeti.</i>
... ne najdejo svojega pravega jaza.	Najti svoj lastni jaz	<i>Najti duhovno podobo</i>
Z glasbo postavljaš ogledalo družbi.	Postavljati (kazati) ogledalo družbi	<i>Kritično jo ocenjevati</i>

BOLJ ROMANTIČEN JE ALEŠ (PIL PLUS, let. 65, str. 24)

Oblika v intervjuju	Slovarska oblika	Pomen frazema
...pevska kariera je trenutno na stranskem tiru, ...	Dati na stranski tir	<i>Nehati obravnavati</i>
... ji bo gotovo ob strani stal Aleš, ...	Stati ob strani	<i>Pomagati, podpirati</i>
... koga najbolj vrti okoli prsta?	Vrteti okoli prsta	<i>Storiti vse, kar želi</i>

IN &OUT (PIL PLUS, let. 65, str. 14)

Oblika v intervjuju	Slovarska oblika	Pomen frazema
-	-	-

ZALJUBLJENA V ŽIVLJENJE (PIL, let. 65, str. 5)

Oblika v intervjuju	Slovarska oblika	Pomen frazema
...ko se stvari obrnejo na glavo!	Obrniti na glavo	<i>spremeniti</i>

O ČEM FANTAZIRA DEMETRA (PIL, let. 65, str. 20)

Oblika v intervjuju	Slovarska oblika	Pomen frazema
-	-	-

2. ANKETNI VPRAŠALNIK - učenci

Sva učenki 9. razreda OŠ Frana Roša. Ker v tretjem triletju pri pouku slovenščine obravnavamo stalne besedne zveze, ki jih srečujemo tako v knjigah, ki jih beremo kot v časopisih, večkrat pa jih slišimo tudi po televiziji in celo doma, naju zanima, ali mladi te starosti sploh poznamo stalne besedne zveze in ali jih tudi uporabljamo. O tej temi pripravljava raziskovalno nalogo. Prosim te, da rešiš anketni vprašalnik zbrano, da odgovarjaš po resnici in nam tako pomagaš pri raziskavi. Za sodelovanje se ti zahvaljujemo!

Živa in Nika, osmošolki

Spol (obkroži): M Ž	Razred (obkroži): 7 8 9	Lanskoletni učni uspeh (obkroži): 2 3 4 5
-----------------------------	----------------------------------	--

1. Ali veš, kaj je frazem? Obkroži črko pred odgovorom, ki se ti zdi najbolj primeren:

- a) Posebna beseda
- b) Vsaka zveza dveh besed, ki imata skupen pomen
- c) Zveza besed, ki je razumljiv šele iz pomena vseh besed, ki sodijo v besedno zvezo

2. V povedi – *Joe Jackson je služil kruh kot delavec v jeklarni.* -

- c) prepoznav frazem in ga izpiši na črto

- d) razloži ga s svojimi besedami.

3. Kaj po tvoje pomeni naslednja besedna zveza: (pri vsaki razlagi obkroži odgovor, ki se ti zdi najbolj ustrezen)

<i>To piše že na obrazu:</i> e) <i>Obraz ima popisan</i> f) <i>Storil je kaj slabega</i> g) <i>Obraz se mu je razjasnil</i> h) <i>Njegovo razpoloženje se vidi</i>	<i>Imeti maslo na glavi</i> e) <i>Imeti mastne in neumite lase</i> f) <i>Biti sokriv</i> g) <i>Biti pameten</i> h) <i>Imeti plešo, biti brez las</i>
<i>Hoditi v zelje:</i> e) <i>Pobirati zelje</i> f) <i>Biti nesramen do nekoga</i> g) <i>Vtikati se v tuje načrte</i> h) <i>Hoditi po zeljni njivi</i>	<i>Imeti dolg jezik:</i> e) <i>Ostati brez besed</i> f) <i>Biti nerazumljiv</i> g) <i>Biti odrezav, opravljal</i> h) <i>Biti bolan</i>

4. Kako bi razložil naslednje stalne besedne zveze? Napiši kratko razlago k vsaki – dovolj je druga besedna zveza!

Dati vse od sebe = _____

Dobiti črno piko = _____

Obiskati hram učenosti = _____

Imeti debelo kožo = _____

Imeti proste roke = _____

Trkati na vrata = _____

Žagati si lastno vejo = _____

Držati jezik = _____

Pokazati hrbet = _____

5. Ali kdaj med branjem naletiš na tako besedno zvezo? Jo opaziš? (Obkroži)

DA

NE

6. Ali sam kdaj uporabiš stalno besedno zvezo? (Obkroži) DA NE

7. Če si obkrožil DA, napiši, katero/katere, na črto.

8. Ali tvoji starši kdaj izrečejo kakšno besedno zvezo? (Obkroži) DA
NE

9. Če si obkrožil DA, napiši, katero/katere, na črto.

10. Kakšen se ti zdi človek, ki uporablja v pogovoru stalne besedne zveze? (Obkroži 2 odgovora)

Raziskovalna naloga

- f) zastarel
- g) zanimiv
- h) dolgočasen
- i) ima bogat besedni zaklad
- j) hoče delovati učeno

11. Preberi spodnji povedi, v kateri sta uporabljeni stalni besedni zvezi. Skušaj poved zapisati z drugimi besedami, pomen pa naj ostane enak!

Dekleti sta Jerneju obrnili hrbet, in fant je moral oditi z dolgim nosom.

3. ANKETNI VPRAŠALNIK - učitelji

Spoštovani,
Sva učenki, devetošolci, ki se v raziskovalni nalogi, ki jo izdelujeva, sprašujeva, ali frazemi še bogatijo naš jezik. Da bi lahko to vprašanje razjasnili z več vidikov, prosiva, da odgovorite na nekaj vprašanj.
Za Vaše odgovore se zahvaljujema.

Nika in Živa

SPOL		DELOVNA DOBA V ŠOLSTVU		
M	Ž	Do 10 let	Do 20 let	več

1. Uporaba frazemov v izražanju je (s križcem označite strinjanje)

	1 Se ne strinjam	2 Se delno strinjam	3 Se strinjam	4 Se zelo strinjam
Potrebna, saj kaže na bogastvo jezika.				
Potrebna, saj tudi s frazemi ohranjamo jezik živ.				
Potrebna, saj so frazemi del tradicije, ki jo moramo spoštovati.				
Nepotrebna, saj je razumevanje zaradi rabe frazemov okrnjeno.				
Nepotrebna, saj je sodoben jezik močno povezan z drugimi jeziki, v tej povezavi pa za frazeme ni mesta.				

2. Frazeme lahko pri komunikaciji z učenci uporablja: (Obkrožite črko pred trditvijo)

- d) vsak učitelj, ne glede na predmet, ki ga poučuje
- e) le učitelji družboslovnih predmetov
- f) le učitelji razrednega pouka in slovenščine

3. Učenci sami: (Obkrožite črko pred trditvijo)

- d) večkrat uporabljajo frazeme
- e) kdaj pa kdaj uporabljajo frazeme
- f) nikoli ne uporabljajo frazemov

4. Sam v komunikaciji z učenci: (Obkrožite črko pred trditvijo in dopolnite trditev)

- d) redno uporabljam različne frazeme, ker

e) občasno uporabljam različne frazeme, ker

f) nikoli ne uporabljam frazemov, ker

5. Učenci frazeme, ki jih uporabljam,: (Obkrožite črko pred trditvijo)

d) dobro razumejo, saj jih znajo tudi pojasniti

e) razumejo, a imajo težave s pojasnjevanjem

f) slabo razumejo

6. Katere izmed naštetih, za šolsko rabo naključno izbranih frazemov največkrat (v komunikaciji z učenci) uporabite Vi? (Obkrožite črko pred izbranimi frazemi)

a) nabirati znanje

b) imeti zavezan jezik

c) sekira mu je padla v med

d) biti brez dlake na jeziku

e) biti rojen pod srečno zvezdo

f) biti trn v peti

g) dati roko v ogenj za koga

h) imeti nekaj za bregom

i) kronati ga

j) o tem že vrabci čivkajo

k) pihati na dušo

l) pristriči peruti

m) sedeti na lovorikah

n) sračje gnezdo

o) žonglirati z besedami

p) prijeti za besedo

q) imeti dolg jezik

r) imeti dve levi roki

s) imeti kosmata ušesa

t) obesiti šolo na klin

u) potegniti za nos

v) sedeti na dveh stoli

w) vstati z levo nogo

x) imeti maslo na glavi

y) metati pesek v oči

ZA VAŠE SODELOVANJE SE VAM ISKRENO ZAHVALJUJEVA

4. OPAZOVALNI OBRAZEC

Opazovalec!

Po dogovoru z nama, raziskovalkama, in mentorico raziskovalne naloge boš en teden (oziroma vsaj tri učne ure posameznega predmeta) pozorno poslušal posameznega učitelja in sledil, ali ta kdaj uporabi kakšen frazem. O njih si se poučil pri urah slovenščine in pogovoril z nama ter mentorico raziskovalne naloge. Nekaj stalnih besednih zvez pa smo za lažje sledenje tudi našteali (glej posebni okvirček).

Tvoja naloga je torej pozorno poslušanje in zapis rabe v preglednico.

Za sodelovanje se ti zahvaljujemo

raziskovalki Nika in Živa

NEKATERI FRAZEMI, POVEZANI S ŠOLSKIMI SITUACIJAMI

▪ nabirati znanje ▪ imeti zavezan jezik ▪ sekira mu je padla v med ▪ biti brez dlake na jeziku ▪ biti rojen pod srečno zvezdo ▪ biti trn v peti ▪ dati roko v ogenj za koga ▪ imeti nekaj za bregom ▪ kronati ga ▪ o tem že vrabci čivkajo ▪ pihati na dušo ▪ pristriči peruti	▪ sračje gnezdo ▪ žonglirati z besedami ▪ prijeti za besedo ▪ imeti dolg jezik ▪ imeti dve levi roki ▪ imeti kosmata ušesa ▪ obesiti šolo na klin ▪ potegniti za nos ▪ sedeti na dveh stolih ▪ vstati z levo nogo ▪ imeti maslo na glavi ▪ metati pesek v oči ▪ sedeti na lovorikah

PREGLEDNICA

FRAZEM	PREDMET	DATUM

5. ANKETNI VPRAŠALNIK 2 – UČENCI

Sošolka, sošolec!

Sva devetošolki Živa in Nika. Zaključujeva delo pri raziskovalni nalogi o frazemih. Do sedaj sva ugotovili, da sta najpogostejše rabljena frazema **imeti dolg jezik** in **nabirati znanje**.

Kako ta dva frazema razumeš ti? Prosiva, da napišeš svojo razlago.

1. **Imeti dolg jezik** pomeni _____

2. **Nabirati znanje** pomeni _____

Za sodelovanje se ti zahvaljujemo!

KOLOFON

AVTORICI: **Nika Čerčnik Pušavec, Živa Ferara** – učenki 9. razreda
MENTORICA: **Milena Smisl**
ŠOLA: **OŠ Frana Roša, Celje**
LETO: **2012/2013**

LEKTORIRANJE: **Milena Smisl**
ILUSTRATIVNO: **Tea Kovač, Špela Vodeb** - učenki 8. razreda
GRADIVO: **Vanessa Hochkraut** - učenka 9. razreda